

Budování státu I : Jaký stát?

Jako všichni daňově přičetní Češi budu platit stovku navíc za to, že jsem se narodil nikoliv vlastní vinou. A také proto, že příroda kdesi na severu země se svéhlavě rozhodla vzdorovat českým manažerským a politickým géniům. Tzv. „[Povodňová daň](#)“, kterou navrhuje Nečasova vláda, je absurdní ze dvou důvodů. První a zásadní důvod je ten, že platíme z hlavy. Náhodou jsme se narodili jako občané tohoto státu, a náhodou byla jedna lokální povodeň. Jde o feudální pojetí daně, jejíž záminkou je pouhá existence nevolníka, nahodilost přírodních poměrů a nezřízené choutky panské libovůle. Dalším důvodem k odporu je absurdní nespravedlnost této daně. Nevyplavený miliardář Bakala platí stejně jako důchodce, kterému v Raspenavě odnesla voda střechu nad hlavou. Navíc byla tato daň dána v rozporu s volebními sliby. Každý politik ví, že slibem nezarmoutíš, což po českých tunelech platí dvojnásob. Ale jde o sliby nové české pravice v otázce daní. Koalice bohatých nechala nízkou daň jen super bohatým a žije z toho, že nově vypsané daně, navíc zcela absurdní, mají ve skutečnosti platit bezmocní občané.

Díky zásadní nespravedlnosti, nyní nadělené pravici, přišel čas, abychom se zamysleli nad politikou i prakticky. Mocné USA, náš pravicový vzor, vznikly tím, že 13 britských kolonií muselo platit větší daně než ostatní Britové doma. Bostonský pastor, právník a filosof [Jonathan Mayhew](#) použil v kázání roku 1750 známé heslo: „Žádné daně bez politické reprezentace“ (*No taxation without representation*). Toto heslo přesně vyjadřovalo náladu vykořisťovaných a politicky znevolněných amerických osadníků. Kolonisté považovali selektivní daně placené pouze v Americe za protiústavní. Právem se cítili jako občané druhého řádu, tj. jako těch 97% rodilých Britů, kteří v 17. století nemohli přímo volit své zástupce do parlamentu. A navíc byla volba těch tří procent možná jen přes reprezentaci místní šlechty. Američané byli postaveni mimo možnost přímé volby své politické reprezentace, a navíc byli extra ekonomicky vykořisťováni. Výsledné působení hesla je známé. Vedlo k nezávislosti britských kolonií na nespravedlivém politickém systému, čili ke vzniku nového státu.

A nyní od americké historie ke žhavé české současnosti. Seděl jsem nedávno s jedním občanským aktivistou nad výzkumným projektem o krajině, který připravujeme v rámci univerzity. Řeč přišla nutně i na politiku, protože je členem jedné zavedené partaje. Řekl mi na závěr toto: „Proč vy filosofové nenapíšete něco pro lidi? Kde jsou lajny, podle kterých by se měla slušná politika dělat?“ Výzvu jsem přijal a slíbil jsem, že napíši své stanovisko k současné politice. Tvrdím, že jsme v podobné situaci jako britští kolonisté v Americe kolem roku 1750-60. Shodu vidím v těchto bodech.

- Platíme nové a zjevně nespravedlivé daně bez oprávněné politické reprezentace. Stát nyní spravuje malá skupina mocichtivců jako svou soukromou firmu. K tomuto účelu si zřídili a platí vlastní politické strany na republikové i na komunální úrovni. Drastickým příkladem jsou partaje typu TOP 09 a VV, kde přímo vládou soukromé podnikatelské kliky.
- Jmenované strany nemají téměř žádné členy, protože je ani nepotřebují. O to více potřebují naše daně a my jako nestraníci nemůžeme přímo ovlivnit jejich vnitrostranická rozhodnutí a parlamentní hlasování. Tito výtečníci žádnou skutečnou stranu nepotřebují. K výkonu moci jim stačí elitní politický a zájmový klub.
- Také dříve zavedené politické strany přijaly finanční zájmy skryté oligarchie jako své vlastní cíle. Prosazují cizí zájmy zcela veřejně, pomocí lobbisticky nadiktovaných zákonů. Staré i nové partaje potřebují jednak naše přímé daně a jednak rozdávají svým kamarádům a chleboďárcům veřejný majetek (lesy, zdravotnictví, školství, důchody atd.) formou [zákonně](#)

[udělených koncesí](#). Pro normální občany v současné politice místo není, a v takto dané správě veřejných věcí ani nikdy nebude.

- Z uvedeného stavu věcí vyplývá, že vládnoucí strany a jimi vydávané zákony nejsou schopny zajistit základní občanské hodnoty a oprávněné potřeby nás všech. Demagogicky orientované strany chtějí pouze okamžitě vykořisťovat nebo žít na dluh budoucích generací bez toho, aniž by zohlednily dlouhodobé občanské zájmy.
- Je načase, aby se politicky a s vynaložením osobní práce a peněz spojila *menšina* rozumných a přemýšlivých občanů. Tato menšina by měla začít politicky myslet a pracovat v *zájmu většiny*, která vytváří skutečné hodnoty, a ne manažerský či mediální zmetek, spekulativní kapitál a politický brak. Poctivá práce a společné zájmy slušných lidí by měly být spravedlivě reprezentovány i na úrovni zákonodárství, což zatím není možné.

Závěr pro praktickou politiku z hlediska povodňové daně je jasný. Potřebujeme novou politickou reprezentaci, která zákonodárně zohlední naše veřejné zájmy (*res publica*). Podobně tomu bylo v bývalých britských koloniích: *No taxation without representation*. Je otázkou, zda tato nová politická reprezentace je možná ve stávajících stranách. Já si myslím, že nikoliv. Mou důvěru mohou dostat jen ta občanská uskupení, která již léta pracují ve veřejném sektoru, a zároveň dokázala efektivně odolat lobbistickým tlakům. Potřebujeme již zkušenou, a přitom novou politickou reprezentaci, která umožní, aby „naše“ společné zájmy začaly ovlivňovat českou politiku. Zdroje skutečných hodnot jsou zejména tyto: poctivá práce slušných lidí, dlouhodobé investice přesahující zájem jedné generace, rozumné hospodaření s produkovánými hodnotami a dostupnými zdroji, politika občanského smíru a snášenlivosti, spravedlivá mezigenerační solidarita, suverénní vláda práva a zákona, nestranná a nepolitická státní správa, úcta k ústavním principům státu. Tyto fundamentální hodnoty musí být efektivně chráněny zákony, což současná politická reprezentace nechce provést, a z výše uvedených důvodů už ani nemůže.

A tož tak. Řečeno s bývalými americkými koloniemi: chceme, aby námi produkovávané daně byly vynakládány v souladu s našimi oprávněnými *občanskými zájmy*. Ty nemohou z podstaty věci zastoupit současné politické strany demagogů a zkorumpovaných profesionálů, kteří žijí z politiky už tak dlouho, že ani neví, co je normální práce a běžný výdělek. A navíc si k vysokému platu poslance a daným požitkům přivydělávají tím, že prosazují zájmy nejbohatší skupiny obyvatel na úkor všech. Vzhledem k neoprávněnému povodňovému zdanění danému podle středověkého feudálního systému a vzhledem k celkové zlodějně, na níž se historicky podílely všechny partaje, které dosud byly u moci, bude nejspíš nutné založit novou stranu. Tristní situaci klasických stran dokazuje placený nábor nových duší pomocí pravicového „[velrybaření](#)“ za jídlo a za peníze nebo levicových nabídek na romantické „[zhulení](#)“ pomocí drog. Partaje si kupují kandidáty do voleb nebo řadové členy jako jakékoliv jiné zboží, které je na prodej. Převísem poptávky nad nabídkou se potvrdil dlouhodobý výprodej politických hodnot pravice a levice reprezentovaný jednak současnou vládnoucí koalicí a jednak sociální demokracií a komunisty. Klasické strany se bez členů neobejdou, aby nevypadaly úplně trapně, jako vypadá TOP 09 nebo VV. Těm stačí pilní oportunisté, kteří vycítili novou příležitost. Strany zastoupené v parlamentě se staly čistými zájmovými seskupeními, proto přestaly ideově a programově reprezentovat „společnou věc“ (*res publica*). Ideovým a kriminálním úpadkem partají došlo navíc i k tomu, že zloději, hlupáci a demagogové mají v těchto stranách zelenou až na vrchol moci. Do podobných stran slušný člověk nemůže ani „vlézt“, natož být jejich členem. Ke vzniku nové středově liberální strany, popř. přerodu nějaké existující strany (zkrachovalí lidovci, ochrnutí zelení)

pod úplně novým vedením, nahrává současné dění ve společnosti. Vidím zejména tyto kladné tendence:

- Povzbuzující je nová aktivita občanských iniciativ, které jdou do letošních komunálních voleb ze sebezáchovných důvodů. Jejich obecně prospěšné cíle nemohou splnit zkorumpovaní političtí mafiáni ani zprava ani zleva. A nikdo z občanských aktivistů už není tak hloupý, aby slibům zavedených politiků věřil.
- Důležité je občanské uvědomění inteligence, jež se konečně aktivizovala. Vysokoškolsky vzdělaná část společnosti v rámci iniciativ jako [ProAlt](#) či politických výzev typu [Manifestu radikálního liberalismu](#) si začíná uvědomovat svou občanskou odpovědnost za všechny lidi dobré vůle. Z odborných pozic polemizuje s populistickými hesly současných stran, které si zvykly oblbovat občany za pár korun, aby se zadarmo dostaly k miliardám ze státního či komunálního rozpočtu.
- V současné době je klíčová mobilizace odborů a pracujících za sociální požadavky. Stávková vlna je nevyhnutelná, protože základní výrobci hodnot v tomto státě mají nejvíce doplatit na rozkradení státu pod předešlými vládami zprava i zleva. K sociálnímu odporu pracujících by ovšem intelektuálové měli jasně obhájit teoretický smysl a skutečnou hodnotu práce. Tuto obhajobu práce a jí produkovaných hodnot musí učinit jednak proti ideologicky obhajované zlodějně a vykořisťování (pravice) a jednak proti populistickému zadlužování na úkor budoucnosti (levice).

Politicky placení pravičáci a socani se už ani nesnaží přijít s nějakou rozumnou ideologií, v jejímž rámci by obhájili svou aktuální politiku. Fašizující, xenofobní či populistická hesla nepovažují za nosné ideje pro budoucnost, protože Evropě přinesly hned dvě světové války. Proto je potřeba začít filosoficky, a to na poli ideologie.

Budování státu II : Jaká ideologie?

Pokusím se o to, co jako filosof nemám příliš rád, totiž o nárys politické ideologie vztažené k naší současné situaci. Mobilizace občanů v rámci politiky je možná jen tehdy, pokud se filosofické ideje stanou duševním majetkem svéprávných občanů. Svobodní a přemýšliví lidé si berou v otevřené a kritické debatě za své určité rozumné myšlenky. Na jejich základě pak provádějí změny ve společnosti, čímž se filosofie stává ideologií, tj. praktickým politickým vědomím té či oné aktivní skupiny občanů. Ideologie není totéž jako politické programy stran a hnutí nebo příležitostné politické pamflety a prohlášení. Prvním filosofickým dílem programově ideologického typu byly soukromé a později i vydané poznámky Karla Marxe zvané „*Německá ideologie*“ a „*Teze o Feuerbachovi*“, které vznikly v roce 1845. Smysl ideologie vyjadřuje slavná 11. teze kritizující jeho kolegu, filosofa Feuerbacha: „Filosofové jen rozdílně vykládali svět; ale jde o to jej změnit.“ Od této chvíle vzniká ideologie jako vědomě produkovaná filosofie, fundamentálně zdůvodňující politické jednání a myšlení. Jde o zvláštní druh prakticky orientované filosofie, která ideově a logicky zdůvodňuje proměnu světa ve vědomí a v praxi svobodně jednajících politických subjektů. Takto se chápe ideologie i dnes, ve všech partajích zprava i zleva. Pro špatně čtoucí připomínám, že zde nemluvím o marxismu jako politickém hnutí, ale jako filosof vysvětluji historický vznik a politickou funkci ideologie: vznikla z filosofie u jednoho určitého myslitele. Jistěže nikoliv náhodou, ale to je jiná věc. Pokusím se z hlediska klasických politických myslitelů různého ražení vytvořit systém logicky zdůvodněných idejí, které by mohly teoreticky zdůvodnit praktické politické jednání. Důvod ke vzniku

nové ideologie dala poslední pravicová kapka, totiž nespravedlivé povodňové zdanění, připravované současnou vládnoucí klikou. *No taxation without representation*. Výklad bude jen namátkový, bez hlubšího filosofického zdůvodnění. Vědomě vytvářím na webu jen praktickou ideologii jako základ pro politický program jakékoliv strany. Schválně říkám „jakékoliv“, protože tyto řádky mohou číst a demagogicky dát do svého programu i různí fašisté a neokoňi, které osobně rád nemám. Ale slibem nezarmoutíš nikdy, natož v politice.

Nejprve je třeba definovat, co rozumím pod pojmem „občanský princip“, z jehož hlediska navrhuji předkládanou ideologii. Občanský princip znamená *nezištnou* službu *několika* aktivistů pro *všechny* občany v té či oné *veřejné* věci. Přídomek „nezištný“ nemusí nutně znamenat práci zadarmo. Každý má právo na svou mzdu, pokud vykonává veřejně placený úřad. Nezištnost jako morální kvalita se vztahuje k osobnímu výkonu funkce. Základní a neodstranitelné napětí panuje mezi elitní povahou občanské služby ve smyslu osobního poslání několika jedinců a obecným charakterem této zvláštní povinnosti vykonávané pro všechny, a často i jejich jménem. Toto napětí je neodstranitelné a musí být podrobeno trvalé debatě. Stejně tak je třeba trvale zkoumat veřejný charakter této zvláštní služby. Zmíněná „společná věc“ (*res publica*) nesmí být zaměněna za skrytý osobní nebo oligarchický zájem. Podstatně skrytý a polemický charakter toho, co je společné, vyžaduje trvalou obranu a trvalé definování. Ale o tom je politika od samého počátku v řecké polis. Předkládaná ideologie občanství je zásadně zaměřená do budoucnosti, protože vidí politiku teleologicky, tj. z hlediska určitého cíle, který se snaží uskutečnit. Předložené teze chtějí vědomě sloužit následující politické praxi, které věřím jako občan i jako filosof.

- Dynamika současných politických aktivistů činných v různých oblastech vede k tomu, že ta místní hnutí, která uspějí v komunálních volbách, se budou pro obranu našich oprávněných zájmů slučovat do koalic, a půjdou společně i do krajských voleb. Tím se občanský princip nyní spíše proklínaný, stane obecně vnímanou politikou. Poprvé by vznikla politická uskupení, která by překročila zastaralý a dnes i škodlivý rozdíl mezi tzv. „pravicí“ a „levicí“.
- Politický cíl krajsky sjednocených aktivistů snad bude jednou v tom, že založí i novou politickou stranu. Měla by obhajovat jménem nás všech již prověřené občanské zájmy a jejich aktivní politické reprezentanty, a to na celorepublikové úrovni. Politicky zralí aktivisté by usměrnili tvorbu zákonů k původnímu smyslu *res publica*. Tím by se skutečná politika oddělila od idiotského smyslu toho, co je pouhým osobním nebo čistě skupinovým zájmem (řecky: *tó idion*).
- Ideový závazek pro občanské aktivisty je daný i dějinně. Třeba se nám podaří dokončit zmršenou sametovou revoluci, což bych si přál jako bývalý politický vězeň i pozdější aktivista OF. Koneckonců, nejde o první nedokončenou revoluci, viz [tento článek](#). Je třeba hledat nové naplnění sametu, které se vědomě oddělí od pravdolásckového Václava Havla, který se přesunul do jiných sfér ducha. Revoluci, i když zmršenou, si nesmíme k dovršení všeho ještě nechat ukrást. Zejména ne těmi sametovými dědici a demagogy, kteří vyměnili princip občanského aktivismu za aktivní politickou a ekonomickou vyžírku.

Mým ideologickým cílem je dokončení vytunelovaného sametu, a to v rámci občanských aktivit, zatím organizovaných na úrovni místní samosprávy. Ale jejich potenciál je mnohem větší. Řečeno s apoštolem Pavlem, ospravedlnění sametové revoluce je dáno nikoliv „obřízkou“, čili proklamovanou či skutečnou účastí na činnosti bývalého OF, ale „vírou“, tj. aktivním nesením těch principů a idejí, které částečně realizovaly první svobodné volby v roce 1990. Navržená ideologie by měla pomoci

všem aktivistům, a zejména těm z nové, porevoluční generace, kteří potřebují formulovat osobní a kolektivní politické postoje. Zvláště a hlavně by měla pomoci těm stranám a hnutím, které se teprve budou tvořit.

Ale ideologii nelze přeceňovat. Nárys ideové linie je jedna věc; politický program reálně uskutečnitelný zde a nyní je věc druhá; vytvoření partaje či úspěšná revoluce v některém ze současných zkorumpovaných uskupení je věc třetí; dlouhodobé udržení centrální moci a partajní struktury občanských aktivistů alespoň na úrovni krajů je věc čtvrtá; ideologické a mediální obhájení cílů strany a politického programu, zvláště v současné mocenské, až cynické manipulaci veřejného mínění, je věc pátá; sestavení kandidátky slušných lidí, sehnání peněz na volební boj, a možnost být opravdu zvolen, je věc šestá; reálné prosazení politických zájmů v parlamentu formou zákonů vyvzdorovaných vůči kompromisu, tlaku lobbistů, zastrašování a aktivních nabídek na korupci je věc nejdůležitější, a jistě nikoliv poslední. Ale sedmička je symbolické číslo plnosti. Jako neplacený ideolog občanských aktivistů nabídnu pouze první krok. Když jsem byl krajský volební zmocněnec OF pro Jihomoravský kraj v prvních volbách 1990, tak jsem dělal i některé z ostatních kroků v tehdy daných revolučních podmínkách. A proto nesu s kritizovaným spoluvězněm Václavem Havlem nesmazatelný díl viny za to, že se OF nepřetvořilo na regulérní politickou stranu. To říkám pro ty kritiky, kteří právem napadají bývalé OF a její formální představitele (jako jsem byl i já) za to, že vlastní blbostí, naivitou a nedbalostí nenaplnili politické cíle sametové revoluce. Výzvu doby naopak správně pochopil a po svém provedl jistý bankovní aparátčík, jménem Václav Klaus. Na troskách OF zbudoval svou nyní nemilovanou ODS, v níž se jeho soukromé představy staly po vítězných volbách roku 1992 společnou, a posléze i vytunelovanou věcí nás všech.

Z uvedené kritiky Klause je jasné, že ideologii nelze dělat nezaujatě, na rozdíl od hodnotově neutrální politické filosofie. Jako politický filosof mohu neutrálně zkoumat totalitarismus nebo tunelování. Jako ideolog s nimi buď souhlasím nebo nesouhlasím, a to v rámci těch společenských a politických zájmů, které jsem si vzal za své. Pokud někdo tvrdí, že ideologie je principiálně škodlivá, ať tedy ukáže, jak ne-ideově obhajuje praktickou politiku, za kterou se staví jako občan. Bez ideologického zdůvodnění bude náboženský fanatik, filosofický doktrinář, partajní demagog nebo kulturní krasoduch. Každá kritická a odpovědná ideologie podporuje svými formulacemi určité politické hnutí a ideje. Viz výše uvedený politický proces občanské emancipace a zákonodárné suverenity, kterému aktivně pomáhám a který teoreticky obhajují jako ideolog: *No taxation without representation*. Chci se jako ideolog zasadit o stát, kde budou slušní lidé mít efektivní vliv na tvorbu spravedlivých a rozumných zákonů, a to prostřednictvím nové stranické politiky, kterou hodlají kolektivně založit a osobně zdůvodňovat ostatním. Také ji budou muset finančně podporovat, a svépomocně tvořit její faktické organizační struktury. Jinak by nová politika dopadla stejně špatně jako dosavadní partajní establishment. Aby se nevynaložily čas a peníze nadarmo, budoucí politická činnost aktivistů musí dostat solidní ideologické základy.

Budování státu III : Jaké ideje do politiky?

Metodicky postupuji při tvorbě ideologie pro občanské aktivisty následovně. Vezmu důležité politické filosofy a z jejich díla ideologicky vyberu ty body, které mají podstatný vztah k dnešku, a to z hlediska mé osobní politické preference. Ke své ideologické preferenci jsem se jasně vyjádřil ve druhé části statě, a mou osobní vizi politiky najdete v závěru studie (IV. část). Tak se spojí v hledaném ideologickém zdůvodnění tři důležité roviny.

- Klasická politická filosofie, která má nadčasový a čistě teoretický charakter.
- Její ideologicky nosné aspekty pro dnešek z hlediska zájmů cílové skupiny, které je daná ideologie určena jako myšlenkový nástroj pro analýzu politiky.
- Obhájení osobní preference v rámci politické vize, která podle mého názoru nese smysluplnou budoucnost.

Stejným způsobem postupoval filosofický zakladatel ideologie Karel Marx a všichni jeho konsekventní ideologičtí následovníci, od levice až po pravici. Celková charakteristika hledané ideologie bude jasná až v závěru, tak vydržte. Rychle lze stát pouze vykrást, nikoliv vybudovat.

1. Platón aneb idea občanské spravedlnosti

Z Platónovy politické filosofie jsou ideologicky důležité tři momenty: idea spravedlnosti uskutečňovaná v harmonickém typu státu proti tendencím sociálních darwinistů jako Gorgiás, kteří věřili a věří jen na právo silnějšího. Odpovědí Sokrata na tehdejší tunelování společnosti byla vize tzv. „strážců“. Ti reprezentovali osvícené vládcy spravující stát podle vnitřních norem daných v trvalé starosti o vlastní duši a jí dosahované hodnoty. Platón jasně viděl, že nezřízená touha po moci a hrabivost (*pleonexie*) je nevykořenitelná; trvale ničí a bude ničit stát. Proměnu společnosti vidí na úrovni vzdělání a zvláštního stylu života pro intelektuální vrstvu společnosti. Zmínění strážci jsou současně filosofové a občané, kteří vykonávají vládu. Nejde mi o to, do jaké míry je dialog *Ústava* utopický nebo ne. Filosof Jan Patočka rozebíral péči o duši na bytových seminářích v letech 1974-75, které těsně předcházely vznik Charty 77. Bez těchto seminářů o Platónovi by možná nebyla ani sametová revoluce.

Klíčové body péče o duši ideologicky potřebné pro dnešek jsou následující. Česká společnost je ovládána neuspořádanou touhou po moci a po majetku, která dostala společensky zelenou od dob Klausovy privatizace. Její současnou a u nás vládnoucí ideologií je neoliberalismus nesený skrytými oligarchickými zájmy. Cíleným nebudováním státu vznikl dojem, že veřejná věc neexistuje, protože je už vytunelována nebo zprivatizována. Moc údajně patří těm nejdrzejším politikům a největším zlodějům, neboť poctivě pracují jen hlupáci. Tzv. „chytrý člověk“ nakrade a pak dělá do politiky, aby si nakradené udržel pomocí poslanecké imunity a partajního vlivu, buď svého nebo těch koníků, které platí. Mentalita *pleonexie* ovládá i myšlení „malého českého člověka“. Ten je trvale frustrovaný tím, že nemá tolik majetku jako Kožený na Bahamách nebo jako čeští uhlobaroni, vysloužilí ministři a aktivní politici. Existuje zásadní rovnost daná *pleonexií*. Hrabivost běžného pana Nováka je stejně intenzivní jako u velkých zlodějů a politiků; navíc na začátku privatizace on i oni neměli vůbec nic. Ale fakticky vytvořená nerovnost daná nestejnou možností nakrást při velké a malé privatizaci a v současném výkonu veřejné funkce způsobuje trvalý pocit masové ukřivdění a závisti. Díky všudypřítomné „blbě náladě“ je *pleonektický* občan ideálně manipulovatelný. Automaticky bude ničit jakéhokoliv obětího beránka, kterého mu někdo nastrčí. Nekontrolovatelná hrabivost a mocichtivost je iracionální vlastnost, proto musí vést nutně k destrukci racionálních hodnot a veřejného prostoru. *Pleonektický* pan Novák s nakradeným i nenakradeným majetkem nutně zničí veřejný prostor, a nakonec zničí i sám sebe. K tomu dojde v militantním fašismu, který povede interní občanskou válku všech proti všem.

Hlavním ideologickým tématem péče o duši je změna ve smýšlení společnosti, kde idea spravedlnosti musí dostat potřebné intelektuální zdůvodnění a morální váhu. Nejsme ve Francii, kde intelektuál automaticky dostává místo ve sdělovacích prostředcích. Česká mainstreamová média si

vybrala vlastní figurky jako samozvané „experty“ na cokoliv, a s nimi pak manipulují veřejnost. Péče o duši znamená programovou práci na spojení tří rovin.

- Občanské iniciativy musí podpořit úsilí společensky angažovaných intelektuálů, kteří by měli trvale demaskovat zhoubný vliv různých forem pleonexie na veřejný prostor. Ideologie musí vědomě a cíleně ničit skrytý obdiv ke zlodějům a tunelářům, k neviditelné ruce trhu, k sociálnímu darwinismu, ke vlivu sobeckých genů a podobným objektivistickým mýtům 21. století.
- Na stejné ideologické úrovni je i boj proti pohrdání tzv. „sockami“, kdy slabí pohrdají ještě slabšími, místo aby se s nimi spojili a změnili poměry. Současný mentální stav společnosti znevýhodňuje demokracii a nahrává fašismu, protože v něm vítězí myšlení typu Gorgiáse.
- Iniciativy by měly cílevědomě poskytovat argumenty a zdroje pro reflexi té skupině veřejně zaujatých občanů, kteří pro ostatní představují nositele orientace ve společenských otázkách. Tito lidé obvykle nejsou přímými členy občanských hnutí, ale skrytě či otevřeně s nimi sympatizují. Základní vliv by měl jít přes kulturu a jí podporované občanské hodnoty.
- Ideologie zahrnuje i vědomé působení v těch médiích, které programově přejí občanským aktivitám. Cílem by měl být vznik jakési volné formy akademie, která se bude vědomě věnovat současné formě „péče o duši“ dané na základě veřejně obhajovaných idejí. Zároveň musí začít vážná debata o tom, co je společenská spravedlnost pro nás, zde a nyní.

Humanisté všeho druhu se musí spojit, i když budou politicky v různých stranách. Boj proti pleonexii je trvalý, z podstaty věci konfliktní, a navíc teoreticky neřešitelný. Řeší ji až politická praxe a zákony. Anti-hrabivá ideologie občanského hnutí musí jasně nastínit základní rysy toho, co vidí jako spravedlivé uspořádání veřejných věcí vzhledem k další generaci. To je zásadní ideologická stopka pleonexii, protože umožňuje rozumnou debatu mimo okamžitý osobní prospěch. Jen tak si zajistí anti-pleonektická ideologie trvalou přízeň rozumných občanů. Ti jsou spravedliví, odpovědní a ví, že složité věci nelze dostat do jednoho demagogického volebního hesla. Otázku spravedlnosti ještě pojednává poslední část studie z hlediska liberální ideologie (John Rawls).

2. Aristoteles aneb idea občanské politeje

Z politické filosofie tohoto největšího filosofa všech dob lze ideologicky použít jeden důležitý moment. Veřejný prostor se skládá z nekonečné plurality dober, kterých chceme dosáhnout. Aristoteles obhajoval politiku jako nejvyšší architektonické umění, což najdeme v díle *Etika Nikomachova*. Náš veřejný prostor ovšem ovládá pouze forma „poživačného života“, a ne mnohem vyšší forma „politického života“. Společný prostor politeje nelze vybudovat bez idejí, které jasně vytvoří určitou hierarchii, tj. politicky zdůvodněnou architekturu nároků a hodnot. Které hodnoty mají občanští aktivisté dát na první místo? A proč? Co je společné doopravdy, a co jen zdánlivě? Kde jsou lidé, pro které je „politický život“ opravdovou životní vášní a posláním? Politický život neznámá hrabání majetku a vlivu v politické funkci, jak se obecně myslí. Rehabilitace politiky potřebuje kolektivní rehabilitaci těch idejí, které zakládají a nesou společný prostor jednání a života. Tuto společnou věc Aristoteles nazýval „politea“. Rehabilitaci politeje nelze provést bez příkladů těch výtečných občanů, kteří politiku dělali v minulosti.

Klíčem pro obranu veřejného prostoru je podle Aristotela jasné rozdělení mezi veřejným prostorem politeje a soukromou sférou tehdejší domácí ekonomie. Toto rozdělení nyní padlo, což jsem ukázal v první části studie. Oligarchie vedená privátními zájmy už spravuje stát přímo, přes

nastrčené politické strany. Dalším důležitým momentem vzatým z Aristotela je rozdíl mezi iniciativou a praxí. Občanské iniciativy jsou těmi, které dávají nový začátek. Ale klíčový moment úspěchu spočívá v tom, že najdou aktivní lidi, kteří se k nim připojí, a nesou jejich práci dál. Jinak nevznikne vlivná politika, pouze malé iniciativní skupiny. Při výkonu praxe se samozřejmě změní i povaha počátku, protože nově přichozí jsou stejně svobodní a iniciativní a chtějí do věci mluvit z titulu praxe. Kde je špatný a dobrý kompromis vzhledem k ustavujícímu počátku? Toto rozlišování probíhá v trvalé debatě, ale ta musí mít svou vlastní kulturu, tj. určitá vnitřní pravidla. Z hlediska Aristotelova pojetí politiky by měla ideologie občanské praxe vidět následující jevy.

- Rozdíl mezi formální demokracií a živým politickým prostorem. Na formální demokratické vládě tupé a pasivní většiny lze bez problémů vybudovat jakékoliv formy autoritativních režimů, které nyní reprezentují současné formy extrémního neokonservatismu, stalinismu a neofašismu.
- Spojení iniciativy a praxe znamená konec žárlivosti a ničení jiných iniciativ, dnes tak častý jev. Jedna věc je boj o dotace, druhá věc je starost o *res publica* ve smyslu společně tvořené politiky. Praxe by měla vést ke společné „architektuře“ cílů obhajovaných na krajské, a poté i na celostátní úrovni.
- Přimlouval bych se za vytvoření „Charty občanských iniciativ“, kde by byly dány konkrétní cíle *politického* úsilí, k nimž by se všichni aktivisté mohli připojit.
- Aktivní obhajoba demokracie jako veřejného prostoru, v němž vynikají aristokrati ducha, a ne pokřivení demagogové. Zde by měl jasně nastoupit osobní, tj. polemický charakter veřejného prostoru. Zlodějny, zloději a demagogové by se měli nazývat pravým jménem, a s patřičným zdůvodněním.
- Demokracie potřebuje vlastní aristokracii ducha, sebevědomou vzdělanost, jasně danou mluvu, ironii a vtip, což vyplývá z definice svobodné a inteligentní občanské iniciativy. Demokrat typu Karla Čapka fundamentálně věří lidem. V tom se liší od demagoga a manipulátora, který lidem fundamentálně nevěří, protože je musí v něčím zájmu někam manipulovat.

Platon i Aristoteles oceňují aristokraty ducha i jednání, a tím ukazují plné možnosti člověka jako *zoon politikon*. Tuto mentalitu bohužel většinově nemáme, protože plebejský charakter české společnosti je historicky utvářen mimo intelektuální či kulturní elitu společnosti. Alespoň v části společnosti je třeba aristokracii ducha cílevědomě budovat. Opakuji mou definici občanského principu (II. část). Občanský princip znamená nezištnou službu několika aktivistů pro všechny občany v té či oné veřejné věci. Z definice je jasné, že aktivisté jsou aristokraté ducha a jednání: je jich málo, ale svobodným rozhodnutím se nasadili pro službu všech. To je zásadní rozdíl proti oligarchii, kde pár politických mafiánů znevolní všechny ostatní občany pro své vlastní cíle. Viz první část a příklad současné povodňové daně uvalené bohatými na chudé. Pokud nebude vidět rozdíl mezi politickou oligarchií a občanskou aristokracií, pak nebude existovat ani veřejný prostor ve smyslu aktuálního jednání výtečných občanů. Tito lidé zakládají demokracii ve smyslu aktivní přítomnosti ideje společného prostoru, v němž se dá lidsky a důstojně žít. Ústavní forma demokracie jako režimu vlády je dána zákony, ale to není skutečná *politeia*. Dnes nám vládne oligarchie, která byla zvolena zcela demokraticky. Proti aktivní pleonexii oligarchie potřebujeme občanskou a aktivistickou demokracii ve smyslu aktivně utvářeného politického prostoru. V něm se objevují stále nové iniciativy, ale zároveň zde musí existovat i trvalá, institucionálně zajištěná praxe obhajující ten či onen aspekt obecného

dobra. Základní úkol ideologie vidím v ustavení obecné solidarity všech občanů, kteří činem i slovem svobodně utvářejí politický prostor: od odborářů, anarchistů, až po občanské aktivisty v ekologii a jinde. Na rozdíl od fašistů a demagogů musí demokratický aktivista ukázat, v čem tkví jeho služba vzhledem ke všem, a také co je ona *res publica*, kterou hájí.

3. Akvinský aneb svrchovanost vyšší autority

Středověký scholastik a světec Tomáš Akvinský patří k posledním postavám klasické politické filosofie, kterou chci zmínit v rámci budované ideologie občanství. Z jeho rozsáhlého díla nás zajímá jedna důležitá a dnes opomíjená věc: vztah duchovní autority (*auctoritas*) a světské moci (*potestas*). Krize moderní autority má jiné kořeny než ve středověku, ale je jasně daným faktem. Každý politik a úřední reprezentant státu vidí zničující důsledky upadlé autority státu po sametu. Úřední výkon autority je lidem k smíchu, protože vědí, že „páni nahoře“ si to vždy zařídí tak, jak sami potřebují. Autorita se stává divadlem maskujícím zcela přizemní zájmy a cynismus moci. To ukazuje oficiální statut spravedlnosti, tj. označení státního zastupitelství jako „justiční mafie“ (viz soudní spor [Benešová versus Vesecká a spol.](#)). Moc vládnoucí oligarchie má donucovací a svévolný charakter, proto z podstaty věci ničí veřejnou autoritu postavenou na dobrovolné poslušnosti vůči obecně uznaným hodnotám. Vítězství autoritativního režimu znamená zničení skutečné autority, protože vládnoucí oligarchie ji nahradí donucovací mocí ekonomiky a policie. Ideologie iniciativ musí naopak skutečnou autoritu ve společnosti cílevědomě budovat. Donucovací moc a skutečná autorita se vylučují. Naopak se spojuje občanská moc vzniklá svobodným jednáním a duchovní autorita vzniklá svobodným přijetím vyššího smyslu života. Ideologie musí ukázat vzájemnou vazbu skutečné autority a skutečné politické moci dané v politeji (viz předešlé body). Autorita vyrůstá z jiného druhu moci, která není v rozporu s občanskou svobodou.

Ideologie státotvorných iniciativ musí vědomě navázat na duchovní proudy, které podporují trvalý růst hodnot po tisíciletí (*augere*). Principiálně jsou to všechna velká náboženství, která díky činnosti daného *auctora* (Mojžíš, Budha, Ježíš, Mohamed...) ustavila tisícileté civilizace (židovství, buddhismus, křesťanství, islám...). Dále v našich evropských poměrech je to autorita osvícenského liberálního rozumu, který se od 18. století ustavil jako samostatná dějinná síla, často i vůči náboženství. Proti krátkozrakým anarchistickým či ateistickým výpadům vůči duchovní autoritě je potřeba vidět vlastní fenomén autority. Je jím možnost trvalého hodnotového a civilizačního růstu směrem od pevně daného základu. Autorita harmonicky doplňuje svobodnou politiku, protože všechna velká náboženství vytvářela i velké světové civilizace. Občanská ideologie podporující trvalý růst autority by měla mít na mysli následující faktory.

- Existuje říše nadindividuálních hodnot daných existenciálně, k níž každý rozumný a odpovědný člověk zaujímá tak či onak smysluplný vztah, protože je smrtelný tvor aktivně hledající nesmrtelnost.
- Duchovní společenství reprezentující tuto říši smyslu mají z podstaty věci autoritu danou transcendentálním vztahem k takto založeným hodnotám. Vztah k Absolutnu je lidsky vzato jediné místo, které umožňuje trvalý růst hodnot navzdory plynutí času a lidské smrtelnosti (*augere*).
- Každá rozumná ideologie se musí opřít o existenciální dynamiku danou v takto založené autoritě. Transcendentálně a nábožensky založení lidé chápou svobodně založený vztah k Absolutnu jako trvalou podmínku osobního i komunitního růstu.

Člověk jako *zoon politikon* nemá bez vztahu k transcendentní autoritě jinou možnost, jak *trvale* zajistit možnost osobního i civilizačního růstu. Vztah k autoritě ukazuje dvojitou věc. Za prvé, zakotvení občanských hodnot v horizontu, který je převyšuje, protože je založený z hlediska vztahu k tak či onak pojatému Absolutnu. Příkladem je občanský aktivista Sokrates, který obhajuje hledání pravdy tím, že veřejným dialogem ověřuje výrok Delfské věštitelny. Bůh Apollón o něm ústy Pýthie řekl, že je nejmoudřejší ze všech lidí, což Sokrates jako občan i filosof celoživotně zkoumal. Za druhé, ideologie musí být vzhledem k autoritě i kritická. Je nutná trvalá pozornost vůči institucím, které si z titulu náboženské či duchovní autority přednostně nárokují určité ekonomické statky nebo společenské či politické postavení. Zde je na místě pečlivě rozlišovat. Aktivisté nesmí s vaničkou vylít i dítě, tj. nesmí se odřezat od jediného trvalého (tj. transcendentního) zdroje autority, které lidstvo poznalo. Tohoto omylu se dopouští různé formy militantního ateismu a protináboženských předsudků založených na pokleslém osvícenství. Na druhé straně je třeba jasně odmítnout ty formy náboženské autority, která z oportunistických důvodů slouží mocným. Moc skrytá za duchovní autoritu vytváří falešné společenské vědomí, a tím pomáhá realizovat autoritářské cíle mocných (neokonzervativní katolíci, politicky aktivní evangelikálové, věřící nacionalisté, neofašističtí republikáni a další formy pravicového autoritarismu). Autorita v náboženském či osobním smyslu musí být z hlediska ideologie pojata jako zdroj trvalého růstu na těch náboženských či civilizačních základech, které po staletí či tisíciletí ukazují v různých částech světa a v různých civilizacích svou duchovní životnost ověřenou tradicí. Vyvážená ideologie musí takto dané autoritě občansky pomáhat. Transcendentálně založený růst na tisíciletých hodnotách tvoří přirozeného spojence kvalitní politiky. Vztah ke svobodně přijaté autoritě religiózního charakteru je tvořivý, zakládá hodnoty trvalého rázu a přirozeně odporuje všem totalitárním tendencím, které chtějí tak či onak ztročit člověka.

Závěr první části

Dosavadní nárys ideologie byl v podstatě „pravicový“, protože zakotvuje fundamentální hodnoty občanské politiky v klasických vztazích jako je autorita, náboženství, stát a trvalé hodnoty dané na absolutní úrovni. Snažil jsem se ukázat, jaké praktické cíle by měla ideologie občanských iniciativ sledovat z hlediska strategie vedoucí k získání svobodných, odpovědných a přemýšlivých občanů. Na jiné typy voličů nemá cenu dlouhodobě vsázet, protože ti budou volit partaje podle vládnoucí demagogie nebo podle svých momentálních výhod. Občanské iniciativy musí z podstaty obhajovaných cílů přesahujících jednu generaci získat na svou stranu trvalé voličské jádro, které možná nebude početně velké, ale bude mít autoritu a intelektuální váhu ve společnosti. Tuto roli plní v předložené ideologii komunitaristní, tradiční nebo klasické hodnoty. Ideologie musí nyní sáhnout do dalšího arzenálu politické filosofie, tentokrát novověké provenience. Je třeba obhájit typ hodnot označovaných jako „liberální“, popřípadě „levicové“. Viz následující část.

Budování státu IV : Jaký jedinec do politiky?

Předešlé návrhy ideologie pojednávaly komunitní charakter politického prostoru a praxe z hlediska nadčasových idejí a hodnot. Od 18. století je stát utvářen teoriemi společenské smlouvy, které staví na zákonodárné vůli jednotlivce. Politiku vede respekt k přirozené svobodě jednotlivce a k jeho nezadatelným lidským a občanským právům, k nimž postupně přibyla i různě široká ekonomická a sociální práva. Nepiši knihu, ale ideologický návod k jednání pro vybranou politickou skupinu, o níž věřím, že představuje politicky nosnou budoucnost pro naši společnost (viz II. část). I v tomto případě

pojedu pouze některé vybrané autory z moderní politické filosofie. Z jejich díla vyberu ty nosné ideologické momenty, které poskytují praktický návod pro jednání občanských aktivit, jež mají státní ambice.

1. Montesquieu aneb diktatura exekutivy

Šlechtic a obhájce konstituční monarchie Charles Louis Montesquieu vydal roku 1748 po celoživotním zkoumání spis nazvaný *O duchu zákonů*, kde se snaží určit povahu politických institucí vzhledem k zákonům. Francouzská i americká revoluce zavedla jeho princip rozdělení moci na zákonodárnou, soudní a výkonnou jako základní princip demokratické formy vlády. Všechny druhy moci jsou zároveň odděleny a zároveň závisí jedna na druhé. Vzájemným omezením jsou donuceny ke spolupráci, aniž by jedna moc zničila druhou. Liberální společnost zakotvuje efektivní svobodu jedince v rovnosti před zákonem, ve faktické možnosti volit a být volen, a tím určovat přes politicky ustavenou vládu chod veřejných věcí. A vláda zákona je možná pouze tehdy, pokud si bude trojí moc ve státě vzájemně konkurovat, a přitom bude odkázána jinou mocí do svých vlastních mezí. V současné vládě oligarchických zájmových skupin jasně vítězí pouhá exekutiva, tj. vláda. V ní dominuje správa jednotlivých ministerstev, z nichž vyniká správa měšce čili moc ministerstva financí. Pokleslá exekutiva vidí finance a rozpočet jako jediný zdroj moci ve státě. Ostatní složky moci odloučené od státního rozpočtu mají za úkol buď přímo sloužit vládě, nebo mají maskovat nerovnoměrné rozdělení všech tří složek moci. V současné éře exekutivně pojaté vlády dostává demokracie totálně na zadek z těchto důvodů.

- Parlament vypracovává zákony na zakázku oligarchie, a navíc je schvaluje v tzv. „zrychleném řízení“. Veřejnost nemůže nijak zasáhnout do tvorby zákonů. Ze zákonodárného procesu je dokonce vyřazena i řádně zvolená parlamentní opozice. Vláda si v podstatě vládne sama sobě, a to pomocí *ad hoc* vydaných dekretů schvalovaných poslušným parlamentem.
- Exekutivní dekrety sledující ziskuchtivé a krátkodobé cíle oligarchie vytvářejí prostředí právní anomie, v níž nelze zajistit výkon spravedlnosti. Svévolná exekutiva fakticky paralyzuje výkon parlamentu, státní správy a soudnictví, a pak veřejnosti dokazuje zbytečnost obou ostatních pilířů moci.
- Vytvářením falešným vědomím a demagogií ukazuje exekutiva obě ostatní složky moci jako neschopné nástroje vlády. Ta by ráda dělala pro lidi věci rychle a dobře. Ale nemůže tak činit kvůli „zkorumpovaným“ poslancům, „zlým“ soudcům a „líným“ úředníkům. Od této ideologie je už jen krok k autoritativnímu a k fašistickému typu státu.
- Soudní moc se stává služkou exekutivní moci, a to přes zpolitizované státní zastupitelství a skrze mocenské kliky dlouhodobě vládnoucí na ministerstvu spravedlnosti díky partajnímu obsazování klíčových postů. Úkol soudní moci sloužící exekutivě a oligarchii je jasný. Přes mafiánské instituce typu plzeňských práv je třeba infiltrovat do soudního systému zkorumpované jedince všeho druhu a skrze jejich skryté působení pak efektivně zajišťovat beztrestnost všem systémově důležitým zlodějům a politikům.
- Systémem dlouhodobě přidělovaných koncesí na veřejnoprávní majetek (zdravotnictví, školství, důchody, stavby atd.) se rozděluje moc a majetek těm privilegovaným skupinám, které nahlubaly značný majetek a vliv již za Klausovy privatizace. Tyto skupiny přes nově založené strany a za nimi stojící rodinné dynastie mohou ovládnout přes diktát exekutivy i celý stát, a to na dlouhé generace.

Riziko nadvlády exekutivní moci nad zákonodárnou a soudní tuneluje stát zevnitř, protože dlouhodobě ničí samotnou možnost demokracie jako vlády aktivních občanů. Exekutiva svěřená do rukou oligarchie jde v první řadě po veřejném majetku, který získá za cenu koncentrace politické moci. Moc je trvalá pouze tehdy, když je dlouhodobě ochromena zákonodárná činnost parlamentu, práce nezávislé justice, prokuratury, a pokud je zmařeno vyšetřování trestných činů, zejména zásadních zlodějen. Exekutiva musí z podstaty věci ničit občanský sektor a všechny veřejnoprávní instituce (příspěvkovou TV, veřejnoprávní zdravotnictví, důchodové zabezpečení atd.), které zatím stojí mimo její přímou kontrolu. Je jasné, že ze stejných důvodů nemůže ve státě tolerovat ani nezávislou úřední správu veřejných věcí, natož svobodný občanský sektor. Pod záminkou snižování administrativy bude veřejný výkon moci předán privátním firmám, které si tak pojistí přímý vliv oligarchie na výkon exekutivy v nižších sférách státní moci. Stát se tím vytuneluje definitivně. Z veřejné moci zůstane jen prázdná slupka vnější, třeba i demokraticky volené „reprezentace“, ale bez faktického vlivu na chod veřejných věcí.

Tato skrytá forma etatismu si v současné době nasadila masku neoliberální ideologie. Její exponenti tvrdí, že stát vlastně nepotřebujeme. Základem moci je prý izolovaný jedinec a nad ním stojící neviditelná ruka trhu, a z něj plynoucí moci. Ve skutečnosti jsme svědky diktatury oligarchie, která si zajistila trvalý vliv na stát, a ostatní občany odkázala do role izolovaných a znesvářených jedinců. Jsme svědky nekontrolovaného rozšíření státní moci, kterou si skrytě přivlastnila oligarchie vládoucí skrze svou loutkovou vládu. Exekutivně pojatý neoliberalismus maskující skupinové zájmy oligarchie je ideologickou karikaturou skutečného liberalismu. Veřejná lež na jedné straně absolutizuje státní moc do neviditelných rukou oligarchie, a na druhé straně hlásá ideologii izolovaného jedince odděleného od všech politicky důležitých možností, jak rozhodovat o veřejných věcech. Klíčem úspěchu je vytunelování zákonodárné a soudní moci ve prospěch exekutivy. Pak je možno ovládnout celý stát. Tento fakt musíme stále znovu veřejnosti vysvětlovat, viz [Manifest radikálního liberalismu](#). Neoliberální ideologii exekutivně pojaté moci chránící zájmy elity je třeba aktivně demaskovat na všech úrovních: fundovaně, s ironií a s českým vtipem. Dominující vliv občanských iniciativ na poli kultury je v tomto bodě naprosto klíčový.

2. Tocqueville aneb riziko masové rovnosti

Ze známého díla *Demokracie v Americe* (1840) jsou klíčové dvě věci, které souvisí s pečlivým pozorováním americké společnosti. Francouzský myslitel Alexis de Tocqueville dává odpověď na zkrocení pleonexie, kterou známe od Platóna jako destruktivní sílu v obci (viz III. část). Americká demokracie se podle Tocquevilla projevuje trvalou vášní k rovnosti všech občanů před zákonem. Američané věří, že tato rovnost je lidem dána od narození. Rovnost z hlediska vzájemného respektu stejného postavení před zákonem současně vede ke hledání osobního blaha a majetku. Tato individuální touha po majetku pochopitelně produkuje nerovnost. Politická a demokratická rovnost mezi lidmi nevyklučuje individuální sociální nerovnost šancí a majetku. Občané kolektivně vyznávají politickou rovnost jako první a zásadní politický princip, ale zároveň se individuálně snaží v životě dosáhnout stále lepšího společenského postavení a bohatství. Američan z 19. století touží po obecné rovnosti všech a současně chce sociálně vynikat ve společnosti a chce žít ve stále větším blahobytu. Nerovnost majetku a společenského postavení je vyvážena demokratickým smýšlením, které efektivně a na všech úrovních uznává vzájemnou rovnost všech jako občanů. Druhý bod se týká rizika demokracie nazvaného „morální imperativ většiny“ (*l'empire moral de la majorité*). Pocit rovnosti

(„všichni přece chceme totéž“) a harmonie materiálních zájmů („všichni se chceme mít dobře“) vede k demokraticky pojeté diktatuře většiny, která obětuje svobodu stádně pojeté rovnosti. Tocqueville kriticky pozoruje vztah k menšinám (černoši v USA) a ke svobodným jednotlivcům vybočujícím z řady. Rovnost daná jako nenápadná nadvláda veřejného mínění se může stát zlým pánem, protože nakonec utiskuje svobodného jednotlivce. Ve společnosti je třeba rozlišovat výkon práva a politické moci založený na demokratické vládě většiny (*puissance de fait*) a faktickou vládu veřejného mínění (*puissance d'opinion*). Veřejnost v demokratických poměrech významně ovlivňuje výkon veřejné moci, protože mínění většiny se může stát ve stádní vládě rovnostářské většiny skrytou diktaturou.

V naší situaci má toto varování zásadní význam. Od 60. let žijeme v masové kultuře a v sociálním státu (*welfare state*), kde máme poprvé v dějinách lidstva biologicky volný čas pro konzum a pro zábavu. Masová kultura a mediální oblbování vytváří diktaturu veřejného mínění, které efektivně utváří veřejný prostor. Vytváří falešné vědomí, že jsme si všichni rovni a že všichni chceme totéž: Nacpat se, pobavit, lehnout a jít shánět peníze na další konzum. Šikovní manipulátoři veřejného mínění vytvářejí přes TV, noviny a média „morální imperativ většiny“, který je demokratický co do potřeb a rovnosti, ale zásadním způsobem ničí individuální svobodu. Proti vytunelování demokracie ve jménu falešné konzumní rovnosti a neomezené sociálky je potřeba vidět následující.

- Odmítnout říši náhražek ve spotřebě a v životě. Věci jsou kvalitní a tím i drahé, nebo průměrné výrobky, nebo laciné šmejdy. Stejně je tomu i s jakýmkoliv jinými hodnotami a kulturními statky. Změnou spotřebních zákonů musí být chráněna kvalita a dlouhodobě užitečné zboží, které slouží generačně. Totéž se týká materiálních a duchovních statků, které platíme z daní (infrastruktura, školství, ekologické zemědělství, kultura, veřejné stavby atd.).
- Obsadit slušnými lidmi veřejnoprávní média, které přímo platíme z našich daní. Jde o klíčovou věc, protože imperativ veřejného mínění musí sloužit dlouhodobým občanským zájmům, a ne cílené politické demagogii pro vládnoucí oligarchii, jako je tomu nyní. Říše skutečných a trvalých hodnot musí získat důstojné obháje.
- Cílené vytváření občanského sektoru a všech asociací a iniciativ (ekonomicky, zákony, politickými programy stran). Pouze ve sféře občanských iniciativ umístěných uprostřed mezi politickými stranami a mezi privátně jednajícími jednotlivci se efektivně uskutečňuje touha po politické rovnosti.
- Proti prosazované diktatuře sociální jako falešnému vědomí rovnosti je třeba aktivně postavit příklad sametové revoluce. Její občanský a politický étos prosazoval svobodu a společenské změny, včetně práva lidí na spravedlivé získávání majetku a podnikání. Jedinečnost tvůrců hodnot všeho druhu a svobodní občané musí být uznáni ve své nezastupitelné hodnotě i vzhledem k poctivě nabytému majetku.

Sdružováním občanů vzniká prostor aktivní spolupráce všech lidí dobré vůle na obecně prospěšných projektech a praxi. Tento fakt podle Tocquevilla fakticky zakládá demokracii. Tím se generuje klima rovnosti a respektu, které ve své podstatě nelze vynutit zákonem a pouhou školskou výchovou. V současné situaci je veřejné mínění manipulováno tak, aby nenávidělo svobodu a výjimečnost. Na jedné straně se generuje pocit existenčního ohrožení a nedostatku. Na druhé straně vzniká systém „chléb a hry“, tj. říše spotřebních snů a ludických preludů všeho druhu. Vzorový charakter dostávají módní a společenské ideály cíleně vytvářené mediálními spin-doktory placenými podle té či oné oligarchické objednávky (viz upadá média jako MF Dnes, Lidovky, zprávy na TV 1). Vládu nad

osobním životem máme svěřit do rukou povolaných „ekonomů“ a jiných „expertů na život“, které nám nastrčí vládnoucí skupiny. Ekonom, psycholog a samozvaný sociální darwinista ví lépe než my sami, kdo jsme a co potřebujeme. Mocí jmenovaní „experti“ mají všem zajistit jakési úživné a existenciální minimum za tu cenu, že se vzdáme jakýchkoliv občanských práv a svobodného způsobu života.). Vládou průměru se podporuje představa vlády jako technokraticky organizované státní moci konané pro blaho občana. Všichni se máme zapojit do honu za náhražkovými spotřebními a společenskými statky, kterých je prý navíc stále méně. Tuto manipulaci k falešné rovnosti v nedostatku ideologicky organizuje, mocensky řídí a mediálně podporuje zajímavá menšina. Vyvezla své majetky přes anonymní akciové společnosti do daňových rájů a její exponenti žijí ve vilách v Toskánsku či na Mallorce. Zavedený establišment vytváří diktaturu sociálna ve jménu oligarchické menšiny, která zevnitř vykradla stát, fakticky žije mimo Česko, a není nikde veřejně vidět. Uzavřený nomenklaturní charakter této skupiny vyvolených kontrastuje s falešným imperativem hrabivosti, který se nomenklatura tunelářů snaží zavést jako diktaturu většiny, a to přes spřízněnou politickou a mediální moc. Nyní má tato diktatura většiny už jasně xenofobní, až fašistický nádech. Protože není dost sociálna pro všechny, vylučme a izolujme v koncentracích ty, které nám vládnoucí moc ukáže jako nevhodné kandidáty na stále se zmenšující společné statky. Výsledkem diktatury takto utvářeného ideologického vědomí bude ustavení „demokratické“ rovnosti sociálně frustrovaných jedinců, kteří budou nenávidět svobodné a tvůrčí jednotlivce. Občanské iniciativy a kulturní tvůrci by na toto nebezpečí měli trvale upozorňovat, zejména mladší generaci. Diktatura falešně nastrčeného sociálna slouží ve skutečnosti antidemokratickým zájmům. V této opresivní podobě ji propaguje i sociálně demokratický partajní establišment.

3. Marx aneb drama odcizené práce a všemocného kapitálu

Proklínaný a oslavovaný Karel Marx patří k největším filosofickým a politickým postavám moderny. Z jeho díla nás ideologicky zajímá dějinná role produktivní práce a funkce kapitálu v systému jemu vlastní, tj. v „kapitalistické“ ekonomii. Tato historická formace je vytvářena díky pohybu kapitálu ve společnosti. Marxova obrana odcizené práce je doplněna o fundamentálně pojatou „kritiku ekonomie“ na způsob Kantovy filosofie. Celoživotně vytvářené dílo „Kapitál“ (1867) představuje ucelený ideologický výklad různých způsobů, jak peníze a moc z nich plynoucí působí na vědomí v epoše globálního kapitalismu. Z podstaty ideologie, kterou vytvářím, mne nezajímá spor o dějinnou roli marxismu. Z Marxova díla si vyberu ty momenty, které mají aktuální význam z hlediska budované ideologie pro občanské iniciativy.

Za prvé, Marxovo dílo charakterizuje radikální obrana smysluplné práce jako výsostného zdroje svobodné lidskosti a dějinné povahy člověka. Nutně daná a stále znovu obměňovaná společenská dělba práce je něco zásadně pozitivního, na rozdíl od negativního systémového odcizení práce a zejména odcizení jí vytvořené kapitálové nadhodnoty. V této souvislosti je třeba jasně ukazovat pohrdání prací a pracujícími, které vládnoucí oligarchie razí skrze neoliberální ideologii. Čeští super-zbohatlíci se k majetku nedostali klasickou podnikatelskou cestou, ale z velké části přes podivnou privatizaci společného státního majetku. V Česku je tedy kapitál radikálně odcizen práci, a to dvojnásobem. Za prvé, nikdy nebyly potrestány rozkrádačky privatizačních „geniů“, kteří si vesele žijí na Bahamách, v Belize, v JAR a jinde. Navíc je systematicky pěstováno pohrdání těmi, kdo skutečně pracují. U mladých lidí vychovávaných po roce 1990 v novém ideologickém klimatu vznikl kolektivní dojem, že poctivě pracuje jen úplný blbec. Naopak je úplně normální krást a odbývat práci,

kde to jen jde. Práce byla zásadně odcizena své společenské funkci i hodnotě od éry kupónové privatizace. Každý občan měl být malý a spokojený akcionář, bezpracně žijící z výnosu kupónové knížky. Po vytunelování tohoto mýtu nabyt trend pohrdání prací alarmující charakter potvrzený novou politickou reprezentací všeho druhu, zleva i zprava. Po posledních volbách 2010 vládne přímá ideologie odcizené práce. Tripartitní jednání mezi odbory, zaměstnavateli a vládou skončila arogancí moci; nový zákoník práce z nás má učinit nevolníky montážních firem; v mainstreamových médiích je za příklad úspěšné práce kladen makléř a burzián, kteří ve skutečnosti neprodukují žádnou přidanou hodnotu, pouze spekulativní kapitál. Hrabivost a neviditelná ruka trhu jsou v současné vládnoucí ideologii povýšeny na hnací síly dějin. Jedinou formou společensky uznané práce se stal management „lidských zdrojů“, tj. vrchnostenské řízení těch, kteří doopravdy tvoří základní hodnoty.

Další důležitý moment analýzy kapitálu spočívá podle Marxe v odhalení jeho ideologické funkce. Kapitál při své cestě společností skrytým způsobem proměňuje smýšlení jednotlivých sociálních aktérů. Ti se z hlediska smyslu života skrytě či otevřeně vymezují vůči nadřazené moci peněz. Ta je ideologicky oslavována jako nadosobní, vševládná a inteligentní moc. Díky prozřetelnostní inkorporaci kapitálu do našeho nejlepšího ze všech možných světů pak přirozeně vznikl svět bohatých a mocných jedinců. Pro ně mám pracovat a žít, protože tak si nejlépe pomohu i sám sobě. Pokřivená oslava peněz tvrdí že, pohyb a správa kapitálu údajně zakládá samotnou možnost svobody a smysluplného způsobu života. Z hlediska Marxovy analýzy společenských forem práce a kapitálem ovlivňované formy vědomí lze pozorovat v současné společnosti následující jevy.

- Zásadní odcizení smysluplné práce a tvůrců skutečných hodnot. Ideologicky jsou odsunuti do pozadí ve jménu těch, kteří parazitují na plodech jejich práce, a navíc pilně dokazují svou společenskou nepostradatelnost. Toto falešné vědomí méněcennosti vůči samozvaným správcům kapitálu zakládá i poráženecké vědomí aktivně pracujících, kteří si nechali vinou vládnoucí ideologie kapitálu odcizit plody vlastní práce. Z takto utvářeného veřejného mínění spokojeně žijí současní společenšší a političtí parazité na všech úrovních.
- Kapitál musí dostat svou původní „investiční“ funkci jako akumulátor a stimul pro individuálně a společensky vytvářené hodnoty, které svým pospolitým charakterem slouží zájmům všech občanů. Jeho podstatu tvoří jednak privátní charakter spravedlivě získaných osobních a duchovních statků a jednak společenská funkce privátního majetku. Tato dvojí funkce bohatství se musí odrazit ve spravedlivé formě daní a ve všeobecném určení všech statků, i těch čistě privátních.
- Privátní kapitál a majetek byl získán přímou či nepřímou spoluprací všech občanů tohoto státu, a dnes i světové ekonomiky včetně jejich planetárních dopadů na další generace. Každé bohatství a kapitál představuje ve své podstatě nezrušitelný morální závazek vůči ostatním, zejména vůči těm nejchudším a nejvykořisťovanějším ve společnosti, a také vůči budoucím generacím. Tento aspekt kapitálu ve smyslu vědomé „socializace“ a „futurizace“ jeho podstaty je třeba stále znovu připomínat.
- Hlavními producenty trvalých ekonomických hodnot a vlastního kapitálu jsou individuální podnikatelé všeho druhu a námezdní pracující. Cílené ničení nižší a střední vrstvy mentalitou externích montoven, neomezeným diktátem národních i nadnárodních korporací, řízeným úpadkem školství, vzdělanosti a posluhováním spekulativnímu kapitálu znamená přímou cestu do ekonomického otroctví.

- Občanské iniciativy by měly přijít s novou ideologií kapitálu a práce. Nové zhodnocení „bohatství národů“ by mělo v politice zohlednit váhu a vliv skutečných tvůrců hodnot všeho druhu. Jimi produkovaná nadhodnota tvoří zdroj nejen osobního, ale i společenského zisku, který zatím nemá v politice odpovídající politické zastoupení a mocenskou váhu.

Je třeba aktivně pracovat na nové investituře kapitálu. Nová ideologie práce a hodnot musí cíleně demaskovat falešnou formu společenského vědomí, které není schopno reflektovat odcizení práce a jí produkovaných hodnot. Občanské iniciativy musí aktivně bojovat proti všem formám odcizení, které současný pohyb kapitálu produkuje na své cestě společností. Kapitál přirozeně zvýhodňuje ty společenské aktéry, kteří mu oddaně slouží, aniž by jej kritizovali. Jeho negativní systémová role spočívá zejména v trvalém odcizení práce jejím skutečným tvůrcům; vyvazuje majetek z jakékoliv formy občanské a sociální odpovědnosti; podporuje nezřízenou kumulaci asociálního bohatství; v odcizeném vědomí společnosti jsou pokládány za nedotknutelné i pochybný původ peněz a nelegální formy nabytí majetku; majetek a kapitál je daněn naprosto nespravedlivým způsobem. Zvláštní kapitolou je současné ovládnutí společných zdrojů státu pro soukromé potřeby, jež se nyní provozuje přes diktaturu exekutivy (viz kap. 1). Tuto formu zlodějny bychom měli systematicky demaskovat, a to ze dvou důvodů. Za první, jako občané přijdeme o všechno, co vlastní pílí a prací trvale vytváříme jako *res publica*, čili jako společnou hodnotu pro všechny. Za druhé, po totální privatizaci veřejno-právních institucí a společných hodnot, přestane stát efektivně existovat jako „společná věc“. Jak může být něco společného, když všechny klíčové zdroje a majetek státu bude v privátních rukou? Je načase aktivně ukazovat proti vládnoucí ideologii individuální chamtivosti vědomě opomíjenou společenskou roli kapitálu a práce. Toto vytěsnění společenského určení majetku organizuje současná vládnoucí ideologie. Novou ideovou a politickou obranou práce a společenského určení kapitálu navíc plníme i nezadatelný morální závazek, který máme vůči celé společnosti.

4. Rawls aneb spravedlivá práva jedince

Nedávno zemřelý liberální teoretik John Rawls završuje klasické teorie společenské smlouvy vzniklé v 17. a 18. století významným dílem „Jedna teorie spravedlnosti“ (1971). Pro nás jsou klíčové zejména ty aspekty, které spojují otázku individuálních svobod s „férově“ pojímanou spravedlností (*justice as fairness*). Rawls podobně jako Tocqueville (kap. 2) spojuje osobní svobody s faktickou nerovnoprávností danou individuálně, ekonomicky a sociálně. Tato přirozená nerovnost naplňuje princip férové spravedlnosti, pokud jsou splněny dvě podmínky: 1) na dané pozice mohou principiálně dosáhnout všichni, díky rovnosti šancí; 2) produkovaná sociální a ekonomická nerovnost musí maximálně sloužit těm nejvíce znevýhodněným ve společnosti. Z hlediska zákona máme mít všichni stejnou možnost, jak dosáhnout na majetek a na společenské postavení. A vzniklá diference v nerovném rozdělení majetku a postavení musí z hlediska svého primárního určení nejvíce prospívat těm nejslabším. Nerovnost mající na mysli osud slabých je spravedlivá; nerovnost produkující jednostranné výhody pouze svým, již dostatečně zvýhodněným nositelům, je ve své podstatě nespravedlivá. Klíčovým momentem pro hypotetickou společenskou smlouvu danou ve stavu přirozenosti je podle Rawlse postavení dané tzv. „závojem nevědomosti“ (*veil of ignorance*). Připusťme počáteční situaci společenské smlouvy, kdy nevíme, do jaké společenské vrstvy se narodíme, a jak bude vypadat náš život. Každý se nenarodí jako syn milionáře. Pak přirozeně volíme takové spravedlivé uspořádání, abychom kolektivně mysleli i na zadní kolečka. Z hlediska závoje

nevědomosti je jasné, že náš vlastní majetek a sociální postavení musí sloužit i těm nejvíce znevýhodněným, protože z hlediska hypotetické společenské smlouvy jsme tak mohli dopadnout i my. Dalším klíčovým pojmem je uvážlivá rovnováha morálních soudů (*reflective equilibrium*). Každý z nás provádí stálou arbitráž mezi obecnými morálními principy a jejich uplatňováním v konkrétních situacích. Politicky to znamená, že musíme stále znovu zdůvodňovat to, čemu věříme intuitivně nebo srdcem. Tyto osobní soudy v konkrétních situacích a volbách musíme spojovat s obecně platnými a uznanými etickými požadavky. Trvalý proces uznávání určitých hodnot pak vede k převažujícímu konsensu v otázce „takto“ dané férové spravedlnosti či společenského uspořádání. Rawlsova obrana spravedlnosti doplňuje Platónovo pojetí dané v předešlé části studie. Z hlediska liberální verze společenské smlouvy jsou pro občanské iniciativy zajímavé následující body.

- Iracionální procesy jako „neviditelná ruka trhu“ či sobecké geny jsou podrobeny racionálnímu uvažování ve jménu ideologicky hledané a společensky zdůvodňované spravedlnosti platné pro všechny občany.
- Spravedlnost respektuje sociální a ekonomickou nerovnost jako férovou, pokud nositelé nerovnosti budou přednostně sloužit nepriviligovaným vrstvám společnosti, a až potom sami sobě. Nerovnost ve společnosti získá své morální a politické ospravedlnění ve službě znevýhodněným. Tím je společensky legitimována.
- Ve společnosti je třeba vést trvalou debatu o morálních a společenských hodnotách, které jsou férové ve smyslu obecně přijatelné a obecně obhajitelné spravedlnosti. Nerovnosti nejsou „přirozené“ a „správné“ samy od sebe, ale pouze díky racionálnímu diskurzu, v němž kvalifikovaně obhájí charakter své „férové spravedlnosti“.

Uvedené body ukazují na spravedlnost jako základní normu společenského uspořádání, které ji dává do vztahu s liberálními občanskými právy a svobodami. Teorie spravedlnosti jako společně uznané férovosti stojí v opozici k radikálním formám individualismu, v němž přírodní stav výměny chrání pouze velmi omezený soubor základních pravidel (viz např. Robert Nozick). Naopak liberálně a spravedlivě myslící Rawls navazuje na Kantovu schopnost obecného soudu ve věcech politiky a mravnosti, kdy jsme schopni myslet obecně tím, že věci nazíráme z pozice jakéhokoliv jiného občana. V nové teorii společenské smlouvy je spravedlnost pojata nikoliv jako třídní či sociální zájem té či oné skupiny, ale z hlediska jejího férového charakteru přijatelného pro všechny.

Rawls dal politické spravedlnosti i potřebné racionální zdůvodnění. Občanské iniciativy by měly navázat na osvícenský étos státu jako obecného dobra, v němž jsou rozumní jedinci povýšeni nad zvířecí svět nerovností a animálního boje o přežití. V praxi to znamená ustavení toho spravedlivého minima, které je férové z hlediska těch nejméně privilegovaných občanů. Rozum nemůže vzít fakt privilegovaného narození a postavení jako fatum, které trvale určí život jednotlivce. Sociální a politická solidarita postavená proti současným fašizujícím a objektivizujícím tendencím ukazuje na liberální respekt k občanským svobodám pojatých z hlediska rozumné spravedlnosti. Ideolog navazující na Rawlse by nabídl českému neoliberalnímu darwinistovi nebo fašistovi následující experiment: „Co kdyby ses narodil v romské osadě jako dívka, a navíc měl 16-ti letou svobodnou matku? Jaké by byly tvé životní šance z hlediska tvých teorií, a naopak co bys měl k dobru z hlediska naší verze společenské smlouvy?“ Teorie spravedlnosti argumentovaná z hlediska závoje nevědomosti ukazuje na imperativ spravedlnosti jako rozumné férovosti. Nerovnost je morálně ospravedlnitelná, ale jen pokud si uvědomí svůj závazek vůči společensky nutné spravedlnosti. Tím se

člověk jako politický tvor liší od zvířat. Rozum a etické principy nás povýšily nad přírodu a z tohoto privilegovaného postavení člověka plynou i zásadní sociální a politické závazky vůči druhým.

Závěr druhé části

Vybrané ideologické střípky z moderní politické teorie navazují na dědictví osvícenství a cíleně prosazují společnost, jejímž základem je svobodný jedinec s nezadatelnými právy. Jeho svoboda je vázaná odpovědností chápanou jako kolektivně zdůvodněná spravedlnost. Budování státu respektuje faktickou nerovnost a kumulaci kapitálu získaného svobodným podnikáním. Logickým důsledkem této nerovnosti je sociální stratifikace společnosti a rozdílné vědomí vlastní důležitosti. Na druhou stranu je potřeba se stejnou, ne-li větší vehemencí prosazovat ducha demokratické rovnosti před zákonem, který musí platit stejnou měrou pro všechny. Formální rovnost v moderní demokracii tvoří nutný doplněk faktické nerovnosti. Dalším důležitým momentem je stále zdůvodňování férové spravedlnosti. Spravedlnost jako férovost vzniká jako výsledek společenské debaty, v níž dojde k rovnováze různých postojů. Na závěr bych rád shrnul své vlastní ideologické a politické krédo, protože předešlá zkoumání se primárně týkala občanských iniciativ. Udělám to formou stručných bodů.

- Jako křesťan nevěřím na žádnou vnitrosvětskou utopii milenaristického nebo komunistického typu, v níž definitivně zvítězí nějaká Spravedlnost nebo Dobro. Žijeme v „pozemské obci“, v níž se až konce dějin bude stále svážit dobro a zlo (svatý Augustin). Maximem je dosažení smíru občanů v podstatných otázkách společného dobra, přičemž bude aktivně chráněna možnost jít za štěstím individuální cestou.
- Jako bývalý občanský aktivista a signatář politického manifestu „Hnutí za občanskou svobodu“ (1988) věřím v politické jednání a prosazování zájmů vztažených k „veřejné věci“. Republika je výsostně politická záležitost, protože její podstata spočívá v občanské aktivitě. Současný systém zastupitelské demokracie, v němž vládnou zkorumpované politické strany hájící čistě privátní zájmy, přestal sloužit občanům, protože slouží především sám sobě.
- Jako bývalý politický vězeň s obavami hledím na skryté formy útlaku, které ve společnosti postupně vznikají. Za zvlášť nebezpečný mechanismus považuji současné hledání obětího beránka, který na sebe kanalizuje vztek a nenávisť znevýhodněných skupin obyvatelstva.
- Jako aktivní účastník OF považuje dědictví sametové revoluce za nosný prvek dějin. Změna společnosti vzešla od aktivních a statečných občanů, kteří se nebáli žít podle svého svědomí. Odtud je potřeba znovu začít, proto návrh ideologie pro občanské iniciativy. Amorálnost tzv. „Povodňové daně“ (viz I. část) ospravedlňuje všechny aktivní formy politického odporu, které nejsou v rozporu se zákonem. *No taxation without representation*.
- Jako vysokoškolský učitel bych rád vzbudil hrdost mladé generace na „náš“ stát jako místo nově utvářené „společné věci“ (*res publica*). V současné době je republika tunelována horem dolem a její morální autorita se rovná nule.
- Jako filosof vím, že sice existuje jakýsi hlubší či transcendentní základ jednoty dějin a světa, ale v politickém prostoru je jeho povaha přirozeně a nutně skrytá v polemické jednotě zájmů a mínění. Tam máme všichni stejnou šanci vidět to, co je společné, a o svém vidění můžeme skutkem i činem přesvědčovat jiné. *Quod erat demonstrandum*.

Tož tak.

Václav Umlauf, září 2010